

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II

A Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

2010
IX. évfolyam, 1. kötet
Том IX, № 1
Volume IX, № 1

Acta Beregsasiensis

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2010/1
IX. évfolyam, 1. kötet / Том ІХ, № 1

SZERKESZTÉS: Kohut Attila, Penckófer János

РЕДАКЦІЯ: Когут А., Пенцкофер І.

KORREKTÚRA: G. Varcaba Ildikó

Коректура: Г. Варцаба І.

TÖRDELES: Garanyi Béla

Верстка: Гороній А.

BORÍTÓ: *K&P*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

A KIADÁSÉRT FELEL: dr. Orosz Ildikó, dr. Soós Kálmán

ВІДПОВІДАЛЬНІ ЗА ВИПУСК: Орос І., Шовш К.

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

A kiadvány megjelenését a

támogatta

ISBN: 978-966-7966-89-8

Készült: PoliPrint Kft. Ungvár, Turgenyev u. 2. Felelős vezető: Kovács Dezső

A II. Rákóczi Ferenc
Kárpátjai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

Tartalom

Nyelv- és irodalomtudomány

PETHÓ JÓZSEF: Nyelvi stílus és identitás	7
KOVÁCS SZILVIA: Szókincs és kommunikatív kompetencia	15
ABONYI ANDREA TÍMEA: Lexikai germanizmusok ruszin népnyelvű kiadványokban	21
GAZDAG VILMOS: Szláv nyelvi hatás Beregvidék magyar nyelvjárásaiban	37
ILONA HUSZTI: Analysis of Hungarian and Ukrainian children's English reading errors	49
BÁRÁNY BÉLA: Женщина и война: женский вопрос в романе В. Гроссмана «Жизнь и судьба» и Дж. Джонса «Отныне и вовек»	63

Pedagógia

SZAMBOROVSKZYKNÉ NAGY IBOLYA: Az iskolaügy alakulása a Szovjetunióban a második világháború utáni években (1944–1953)	81
HEVESI TIBOR: A „Statisztika alapjai” témakör feldolgozása számítógép segítségével a középszintű oktatásban	103
BEREGSZÁSI ANIKÓ–SÉRA MAGDOLNA: Magyar vagy ukrán iskola? (Az iskolai tannyelv- választásról egy vizsgálat eredményeinek tükrében)	119
GOGOLA ISTVÁN: A tanári hivatás nehézségei egy kutatás tükrében	127
LECHNER ILONA: Kétnyelvű környezetben történő gyermekkori írott nyelv-elsajátítás elméleti háttere	133
KOMONYI TÍMEA: Egy Rett-szindrómás eset bemutatása	149

Történelem

MOLNÁR FERENC: A ruszin nép szerepe az 1848–49. évi máramarosi események idején ..	155
DOBOS SÁNDOR: Bereg vármegye főispánjának fondja Beregszász XVIII. századi utcanevéről	165
BRAUN LÁSZLÓ: Bercsényi Miklós (1665–1725)	171
HOMOKI DIANNA: Adalékok a Rákóczi-szabadságharc kultuszának forrásaihoz	177

BOROS LÁSZLÓ: Ung vármegyei közművelődési egyesületek és a múzeumügy a XIX. század végén és a XX. század elején	187
SZÓLÓSI NÓRA: A revízió közvetlen hatása Kárpátaljára a korabeli sajtó tükrében (1938–1939)	201
SZENDREY ANITA: Adalékok a beregszászi római katolikus egyház történetéhez (1938–1944)	205

Földrajz, turizmus, kertészettudomány

M. С. Дністрянський: Типологія держав світу за структурно-територіальними параметрами як метод політико-географічного аналізу	221
IZSAK TIBOR: The effect of human work on the environment in the delta of river Borzsa, the right-side branch of the Tisza	233
KAMPÓ ILDIKÓ: Стан та перспективи розвитку сільського туризму на Закарпатті	241
DR. KOMONYI ÉVA: Kárpátalja tájalmafajtáinak pomológiai leírása	245
GÉCSE MÁTYÁS: Termésmennyiség javítása oltott palántával a dinnyetermesztésben.....	255
<i>Eseménynaptár</i>	262

BEREGSZÁSZI ANIKÓ–SÉRA MAGDOLNA***

Magyar vagy ukrán iskola? (Az iskolai tannyelvválasztásról egy vizsgálat eredményeinek tükrében)

Rezümé Jelen tanulmány az iskolai tannyelvválasztás kérdésével foglalkozik egy empirikus vizsgálat eredményeinek tükrében. A kutatás során mélyinterjúk készültek olyan beregszászi és munkácsi magyar szülőkkel, akik magyar, illetve ukrán iskolába írárták gyerekeiket a 2008–2009-es tanévben. A beszélgetések során arra kerestük a választ, hogy milyen tudatos és/vagy rejtett társadalmi célok és motivációk vannak a szülők döntéseinek hátterében, illetve tisztában vannak-e döntéseik társadalmi és nyelvi következményeivel.

Резюме У статті аналізуються соціолінгвістичні інтерв'ю батьків угорської національності м. Мукачеве та Берегова, діти яких почали навчання у школах з українською мовою навчання у 2008/2009 навчальному році. Автори шукають відповіді на те, чим мотивувалися батьки записуючи своїх дітей (більшість яких практично зовсім не володіли українською мовою на початку навчального року) у школу, де мова навчання – державна мова України, а не рідна мова дитини.

Bevezető gondolatok

Az oktatástervezésnek, a különböző oktatási stratégiáknak különösen hangsúlyos szerepe van a kisebbségi közösségek nyelvmegtartásában, továbbá abban is, hogy a felnövekvő nemzedékek a nyelvcseré és a beolvadás, vagy pedig a nemzeti értékek megőrzése és továbbadása mellett döntenek-e. Az oktatás a nyelvi tervezési célok elérésének egyik hatékony eszköze, hiszen az oktatási intézmények valamely társadalmi, gazdasági és/vagy politikai célok mentén szervezik tevékenységüket az ún. rejtett tantervek révén. Ezen társadalmi, gazdasági és politikai célok eléréséhez azonban szükségesek bizonyos nyelvi készségek, feltételek is (Vö. Skutnabb-Kangas 1997). Az oktatás relatív sikerességének vagy sikertelenségének elemzésekor az egyik leggyakrabban vizsgált tényező az oktatás nyelve. Számos vizsgálat eredménye igazolja, hogy mind az anyanyelven, mind az államnyelven oktató programok magas és alacsony eredmény szintet egyaránt elérhetnek: az oktatási programnál ugyanis a tannyelv mellett figyelembe kell venni számos más tényezőt is, így például az oktatás nyelvi és társadalmi célját, körülményeit stb. (Lásd pl. Bartha Csilla (1999, 2003), Göncz Lajos (1995), és Tove Skutnabb-Kangas (1997), Beregszászi–Cserniczkó–Orosz (2001), Beregszászi (2002).)

Egy kisebbségben élő közösség, mint amilyen a kárpátaljai magyarság jövője, megmaradása szempontjából lényeges és megkerülhetetlen kérdés az anyanyelvű iskolahálózat létének kérdése. Az anyanyelvű iskola az anyanyelvi kultúra, a nemzeti identitás őrzője és formálója. Az anyanyelvű kultúra és iskolarendszer megőrzése a kárpátaljai magyar közösség megmaradásának egyik záloga. Az Ukrajnában jelenleg folyó, a nemzetállam kiépítését szolgáló oktatáspolitikai döntések és a kisebbségi oktatásra vonatkozó hatalmi elképzelések a kárpátaljai magyar iskolahálózat jövőjét negatívan befolyásolják (Vö. Cserniczkó 2008a, 2008b, 2009, Cserniczkó–Göncz 2009).

* PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológiai Tanszék, docens.

** II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, történelem–magyar szakos ötödéves hallgató, a Zrinyi Ilona Kárpátaljai Magyar Szakkollégium diákja.

A kutatásról

A fenti társadalmpolitikai szituáció nemcsak a politikusok és oktatási szakemberek érdeklődési körét befolyásolja, hanem a mindennapok szintjén hatással van a kárpátaljai magyar szülők tannyelvválasztási döntésire is. Jelen írás egy olyan kutatás részeredményeiről számol be, mely azt vizsgálta empirikus módon, hogy a szülők milyen motivációk és milyen társadalmi célok mentén választanak iskolát gyermeküknek. A vizsgálat a szociolingvisztikai mélyinterjú módszerét alkalmazva gyűjtött adatokat elsős gyermekek szüleitől arra vonatkozóan, mi befolyásolta őket abban, hogy milyen tannyelvű iskolát választottak iskolába induló gyermeküknek. A mélyinterjú a tannyelvválasztás kapcsán felmerülő problémákra, illetve a szülőket befolyásoló tényezőkre szeretett volna rávilágítani, keresve a választás mögött rejlő tudatos és rejtett motivációkat és társadalmi célokat.

A kutatás két városban, a magyar többségű Beregszászban és a nem magyar többségi lakosságú Munkácson folyt a 2008–2009-es tanévben, két-két iskolában (az egyik iskola magyar tannyelvű volt, míg a másik ukrán tannyelvű). Az iskolák a következők voltak: a magyar tannyelvű Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskola, az ukrán tannyelvű Beregszászi 5. Számú Középiskola, az ukrán tannyelvű Munkácsi 20. Számú Középiskola, illetve a magyar tannyelvű Munkácsi 3. Sz. II. Rákóczi Ferenc Középiskola. Mind a négy intézményben elsős gyermekek szüleivel készültek mélyinterjúk.

A mélyinterjúk elemzése

Beregszászban és Munkácson is mindkét intézményben két-két elsős (magyar nemzetiségű) tanuló szüleivel készültek beszélgetések, vagyis olyan elsős magyar diákok szüleivel, akik között voltak, akik magyar, illetve akik ukrán tannyelvű iskolába íratják gyermeküket. A kutatás arra kereste a választ, hogy miért döntöttek épp az adott tannyelvű iskolák mellett, illetve döntésüket milyen tényezők befolyásolták.

A beszélgetések a következő témakörök mentén folytak:

- I. Személyes adatok
- II. Identitás és nyelvhasználat
- III. Tannyelvválasztás
- IV. Az oktatás és a közösség jelene és jövője

Az adatközlők személyes adataira azért volt szükségünk, hogy a tannyelvválasztással kapcsolatos kérdésekre adott válaszaikat esetleg tudatosan vagy ösztönösen befolyásolhatják személyes tapasztalataik, melyeket saját társadalmi és nyelvi szocializációjuk alatt megéltek. Az adatközlők kevés száma és a mélyinterjú műfaja nem alkalmas arra, hogy a személyes adatokat független változóként kezelve korreláltassuk azokat az adott válaszokkal. A személyes adatokból kiderül, hogy a megkérdezetteknek az életkora, mivel kisgyerekes szülőkről van szó, nem haladta meg a negyven életévet, arról a korosztályról van szó, melynek iskolai szocializációja az 1980-as évek második felére, végére, vagyis a Szovjetunió létének utolsó éveire, illetve a független ukrán állam megalakulásának első évtizedére esik. Ez köztudottan az az időszak, amikor az iskolai másodnyelv oktatás színvonala,

az oroszról az ukránra való áttérés miatt, nagyot zuhant. Ezek a személyes tapasztalatok, illetve az, hogy az adatközlő maga milyen tannyelvű iskolába járt, sok esetben indokként, magyarázatként szerepelnek a szülők tannyelv-választási döntéseinél.

Jelen tanulmányban a harmadik témakörben, a tannyelv-választás témakörében elhangzott válaszokat elemezzük a következő kérdésekre adott válaszok mentén.

Véleménye szerint a kárpátaljai magyaroknak meg kell-e tanulniuk ukránul? Miért?

A legtöbb adatközlő egyetértett abban, hogy a kárpátaljai magyaroknak meg kell tanulniuk ukránul, hiszen ez az államnyelv, az államnyelv ismerete nélkül pedig Ukrajnában nem fognak érvényesülni. Ám voltak olyanok is, akik (látszólag, a dikció szintjén) az ellenkezőjét állították:

„Mert ez egy többnemzetiségű ország, akkor ne kötelezzenek engem arra, ha nekem magyar az anyanyelvem, akkor, úgy születtem, úgy tanultam, akkor engem ne kényszerítsenek, hogy megtanuljak japánul, azért mert ide jött egy japán. Ugyanúgy, ahogy az ukránok felvették ezt az ukránságot, hogy Ukrajna, mer Ukrajna, meg mindenki beszéljen ukránul, de az emberek leéltek hetven, nyolcvan, vagy ötven évet magyarul, akkor próbálja meg őket valaki rákényszeríteni, amit ő nem akar.” (6, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi)

A fent említett adatközlő azon szülőkhöz tartozik, aki (véltetően) nem tudatosan választotta az ukrán tannyelvet gyereke számára. Elvben tiltakozik az „ukránság” ellen, ám gyakorlatilag mégis a többségi tannyelvet választotta gyereke számára, azzal indokolva döntését, hogy a gyerekeknek meg kell tanulnia az államnyelvet, hiszen ezen a nyelven kell majd érettségiznie és továbbtanulnia.

Egy másik adatközlő szerint, akinek a gyereke egy olyan városba él, ahol a lakosságnak csak a 13%-a magyar (Munkács), a következőket felelte erre a kérdésre:

„Meg kell, mert nem tudunk akkor így érvényesülni, így is sok kritikát kapok, hogy miért adtam a gyereket magyar iskolába, semmi jövő, meg ilyenek, de már megszoktam. Szó se lehetett róla, hogy orosz vagy ukrán iskolába.” (7, Munkács, magyar tannyelvű, nő)

A válaszból kiviláglik egy érdekes társadalmi reakció, miszerint azokat a szülőket kritika éri/érheti, akik annak ellenére, hogy ukránul kell „érvényesülni” és ukránul kell érettségizni, mégis a magyar tannyelvű iskolát választják gyerekek számára. Bár azt is meg kell említeni, hogy az adatközlő gyerekének az ukrán nyelvvel kommunikáció terén nincsenek problémái, hiszen olyan városban él, ahol kisebbségben vannak a magyar anyanyelvűek, a környezeti nyelv hatása erős, ám ő mégsem a „könnyebb utat (értsd: asszimiláció) választotta, hanem fontosnak tartotta azt, hogy a gyerek magyar tannyelvű iskolába járhatson.

„Egyértelmű. Tehát a kárpátaljai magyarság egy kiszorított helyzetben lesz, előbb-utóbb. Viszont a magyar tannyelvű iskolákban éppen az oktatási rendszer miatt ezek képtelenek megtanulni ukránul, az ukrán nyelvtanítás az iskolákban, az rettenetesen rossz. Nincs kidolgozott rendszer. Az én véleményem, határozott véleményem, az ukrán nyelvet ezeknek a gyerekeknek idegen módszerrel, idegen nyelv módszerével kellene tanítani.” (5, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

Érdekes, hogy azok a szülők, akik magyar többségű településen élnek, nem tartották olyan fontosnak és lényegesnek azt, hogy magyar tannyelvű

iskolába írássák gyereket, mint azok, akik nem magyar többségű településen élnek. Inkább arra törekedtek, hogy a gyerek minél hamarabb megtanulja az államnyelvet, bármilyen módszerrel is. Ennek egyik oka épp Beregszász város magyar többségűsége lehet, minek köszönhetően az anyanyelv támogatottsága az iskolán kívül is megvan. A másik ok pedig, szintén a viszonylagos többségi helyzetből fakadóan, az államnyelv nem megfelelő szintű ismerete a beregszászi magyarok esetében. Utóbbit sok szülő az ukrán tannyelvű iskola választásával igyekszik orvosolni, mondván, a magyar nyelv támogatottsága a családban és a környezetben úgyis megvan.

Milyen tannyelvű óvodába íratta gyermekét? Miért döntött így?

Négy szülő magyar tannyelvű óvodába íratta gyermekét, három ukrán tannyelvű óvodába, míg egy adatközlő gyereke magyar tannyelvű óvodába íratta gyermekét, de miután eldöntötték a feleségével, hogy ukrán tannyelvű iskolát választanak gyerekek számára, az utolsó fél évet a gyerek már ukrán tannyelvű óvodában töltötte, de volt olyan is, aki kétnyelvű óvodába íratta a gyereket, arra hivatkozva, hogy akkor már eldöntötték, hogy ukrán tannyelvű iskolába fogják a gyereket iratni.

„Hát volt, nagyobb részt az magyar volt, az utolsó fél év az ukrán nyelvű”(5, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

„Én ukránba íratam, hogy alap legyen meg, mert mindenképp magyar iskolába akartuk adni, de azért valamilyen szinten az a gyereknek a fejébe az lera-kodik, az, muszáj mindenképpen, s azt majd tudja kamatoztatni.” (2, Beregszász, magyar tannyelvű, nő)

Tehát a Beregszászon tanuló magyar diákok szülei azért, hogy a gyerek el-sajátítsa az ukrán nyelvet, többféle módszert használtak. Volt, aki ukrán tannyelvű óvodába íratta gyermekét, majd azután magyar tannyelvű iskolába, de volt olyan is, aki ukrán tannyelvű óvodába, majd pedig azután ukrán tannyelvű iskolába íratta gyermekét. Míg a Munkácson tanuló magyar diákok közül mindenki magyar tannyelvű óvodába íratta gyermekét. De két szülő már nem a magyar tannyelvű iskolát választotta a gyerek számára, hanem az ukránt, arra hivatkozva, hogy otthon úgyis megtanulja a magyar nyelvet.

„Gyereket meg tudom tanítani, a feleségemnek is van rá képessége, hogy megtanítsa a magyar nyelv írására és olvasására..” (5, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

„Ukrán, aztán magyar, mert ez így ment, míg kicsi volt, először volt ukránba, majd nagyobb, és átment magyarba, hogy jön majd az iskola, akkor magyar óvodába kell iratni” (8, Munkács, magyar tannyelvű, nő).

Ki döntötte el, hogy melyik iskolába fog járni a gyerek? Miért döntöttek e mellett az iskola mellett? Mi befolyásolta a döntést?

A válaszok többségében az szerepelt, hogy a szülők közösen döntöttek a tannyelv-választás kérdésében, de volt olyan is, aki az mondta, hogy azért, mert *„a férjem is ebbe az iskolába járt”*, illetve egy szülő azt mondta, hogy a férje döntött úgy, hogy az adott intézményben fog a gyerek tanulni, de ő ellenezte a döntését. Ám voltak olyan egyértelmű, tudatos válaszok is, amelyekben indokként nevezték meg azt, hogy a gyereknek ukránul kell majd érettségiznie, és *”akkor már inkább ukrán tannyelvű iskolába járjon a gyerek”*, hiszen végeredményben mindenkinek, anyanyelvétől függetlenül, ukrán nyelven kell majd számot adnia tudásáról.

„Mert ahogy már jönnek kifelé ezek az új reformok, a gyerekek mindenképpen hiába magyar, akkor is végeredményben ukránul kell vizsgáznia. Akkor nem mindegy, ha ukránul fog tanulni” (6, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

„Ez egy közös megegyezés volt a feleségemmel. Bár az igazság, hogy az ő érvei voltak a hangsúlyosabbak, én vonzódtam egy picit a magyarhoz, de azt látom, hogy a magyar iskolába fejezett gyerekek, én tanítom őket, egyszerűen képtelenek ukránul beszélni.Én meg vagyok győződve, hogy én magyarul a gyereket meg tudom tanítani, a feleségemnek is van rá képessége, hogy megtanítsa a magyar nyelv írására és olvasására, és nem hiszem, hogy ezzel a magyarságtudatát rombolni fogjuk, kifejezetten tanítom arra, hogy magyar legyen. Ettől függetlenül, akiket ismerek, azok az idegen nyelvet mindig más országban tanulták meg, ahol idegen nyelven kellett nekik tanulni. Akiket angolként ismerek, azok elmentek külföldre tanulni, pl. Angliába egy-két évre betegeket ápolni, csak azért, hogy angolok között lehessenek. Ugyanígy németre. S azt látom, hogy az ukránt is muszáj így megtanítani, mert egyszerűen nem tudják megtanítani ezt nekik” (5, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

Az adatközlő tannyelv választási döntését a magyar tannyelvű iskolákban folyó ukrán nyelv-oktatás alacsony színvonalával indokolta. Ez a válasz jól bizonyítja, hogy a mai napig nincs kidolgozva a kárpátaljai magyar kisebbségi iskolákban a megfelelő módszer arra, hogy azok a gyerekek, akiknek az anyanyelve nem egyezik a többség nyelvével, tehát kisebbségi nyelvet beszélnek, megfelelő szinten elsajátítsák az ukrán, azaz a többségi nyelvet. A szülők talán sokszor épp azért, mert „végeredményben ukránul kell érettségizni”, választút elé kerülnek: gyerekek milyen tannyelvű iskolában szerezheti meg a megfelelő tudást arra, hogy „érvényesülni tudjon Ukrajnában”.

Meg van elégedve az oktatás színvonalával gyermeke jelenlegi iskolájában?

Erre a kérdésre a válaszok szintén attól függenek, hogy ki milyen tannyelvű iskolába íratta a gyermekét, hiszen a válaszokból kiderül, hogy azok a szülők panaszkodtak nehézségekre, akik magyar többségű városban élnek és ukrán tannyelvű iskolába jár a gyerekek. A válaszokból látszik, hogy a szülői tannyelv választási motivációk között szerepel az az indok is, miszerint ha a szülőnek anno nehézségei voltak tanulmányai során a hiányos másodnyelvi tudása miatt, akkor a gyermekét ettől szeretné megkímélni (rejtett módon önmagát kompenzálni) az ukrán tannyelv választásával. Kiviláglik továbbá az is, hogy milyen megterhelő, estenként mennyi pluszterhet ró a gyerekekre, ha nem anyanyelvén tanul.

„Az amit leadnak talán egy kicsit sok is. Tehát a mai tanrendben, tehát nem csak ebben az iskolában, ezt látom a magyar iskolákban is, egy olyan erőltetett menetben megy, amit nem tudom, hogy a gyerekek mennyire lesznek képesek követni. Egyébként Ő nagyon könnyen fogja föl. Azokat a dolgokat, amik nekem problémát jelentettek, pl. magyar iskolából bekerültem a technikumba, ahol oroszul kellett, azokat a problémákat Ő már első osztályba legyőzi. Nekem, amikor bekerültem a technikumba, az is problémát okozott, hogy kell mondani plusz és mínusz. Viszont ezeket az alapokat már mind megszerzik, s a beszédjük, az olvasás, az angolba is, az idegen nyelveknek a tanulásával is már másmire képesek, amit én 7-ik, 8-ik osztályos koromra sem voltam képes” (5, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

„Tűzásba van sűrítve, túl erős, túl erős az oktatás. De nem tudom, lehetséges ezen a színvonalon jobb is, de másik szinten egy kicsit nehéz is nekik, túl gyors” (5, Beregszász, ukrán tannyelvű, férfi).

Összegzés

Jelen vizsgálat arra tett kísérletet, hogy kisgyermekes szülőkkel készített interjúk alapján megpróbálja feltérképezni a kárpátaljai magyar szülők tannyelv-választással kapcsolatos döntési motivációt. Vizsgálatunk alapján a szülőket az alábbi tényezők befolyásolják, illetve motiválják:

- szociális tényezők (vegyes házasság, vallás, anyagi helyzet),
- a társadalmi mobilitással összefüggő sztereotípiák (könnyebb lesz a továbbtanulás, jobban kap munkát, ha tudja az államnyelvet),
- a nyelvtudás megszerzésének az igénye,
- valamint az oktatás színvonala.

Azok a megkérdezett kárpátaljai magyar szülők, akik az ukrán tannyelvű elemi iskolát választottak gyerekeik számára, a következőkkel indokolták döntésüket:

- ne legyen olyan nehéz a gyereknek, mint nekem volt (a többségi nyelv ismeretének hiányából fakadóan),
- tanuljon meg ukránul,
- tanuljon ukránul, mert ezen a nyelven fog csak tudni érvényesülni,
- illetve az ukrán iskolában magasabb az oktatás színvonala.

Azok a megkérdezett magyar szülők, akik magyar tannyelvű elemi iskolát választottak gyerekeik számára a következőkkel indokolták döntésüket:

- a szülők is az adott iskolába jártak, a gyerekeik is az adott intézményben tanulnak (mintegy közösségi szokásjog alapján),
- egy magyarnak ez a természetes, el sem tud képzelni más választást.

A hivatalos ukrán oktatáspolitikai jelenleg folyamatban lévő oktatástervezési lépései fokozottan hatással vannak a kárpátaljai magyar szülőkre az iskola tannyelvének megválasztásakor, mely hatás egyaránt lehet a közösség viszonylatában pozitív (az identitás megőrzésére irányuló törekvések felerősödése, így a magyar tannyelvű iskola választása), valamint negatív (az asszimiláció felgyorsulása, az ukrán tannyelvű iskolai képzés választása), mindez pedig a legszorosabb összefüggésben van a társadalmi mobilitással.

Megállapítható, hogy a megkérdezett kárpátaljai magyar szülők véleménye az elemi iskolai tannyelv-választással kapcsolatosan önellentmondásosak, hiszen elvben tiltakoznak az „ukránosítás”, a folyamatban lévő oktatáspolitikai rendeletek ellen, ám gyakorlatilag mégis alárendelik magukat ezeknek.

Minden szülő a legjobbat szeretné a gyermekének, s épp ezért ebben a helyzetben válaszút elé érkezik. Milyen módon tudok a legjobbat adni a gyermekemnek? Hogyan fog tudni érvényesülni az életben? Mivel segíthetem a gyermekem boldogulását a jövőben? Sok a megválaszolatlan kérdés a szülő fejében, amelyek megválaszolását kutatási eredményeinkkel segíthetjük ugyan, de a döntések meghozatala nem a mi feladatunk. A kárpátaljai magyar nyelvészek, politikusok, oktatók, társadalmi szervezetek, hiteles emberek felelőssége abban áll, hogy kutatási eredményeiket és társadalmi céljaikat bemutattva és megfogalmazva megismertessék a szülőket döntéseik társadalmi és nyelvi következményeivel.

IRODALOM

- Bartha Csilla (1999). *A kétnyelvűség alapkérdései – Beszélők és közösségek*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bartha Csilla (2003). *A kisebbségi nyelvek megőrzésének lehetőségei és az oktatás*. In: Nádor Orsolya és Szarka László szerk., *Nyelvi jogok, kisebbségek, nyelvpolitika Kelet-Közép-Európában*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Beregszászi Anikó–Csernicskó István–Orosz Ildikó (2001). *Nyelv, oktatás, politika*. PoliPrint, Ungvár.
- Beregszászi Anikó (2002). *Magyar nyelvi tervezés Kárpátalján. Célok, problémák és feladatok*. Doktori értekezés: kézirat.
- Csernicskó István (2008). *Ukrajna összhangra törekszik. Az ukrajnai oktatáspolitikai nyelvi vonatkozásai. Kisebbségkutatás 2008a/2: 302–315.*
- Csernicskó István (2008). *A nyelvészek társadalmi felelőssége, avagy: néhány érv az anyanyelvi iskola mellett. KárpátInfo 2008b. július 28., 5.*
- Csernicskó István–Göncz Lajos (2009). *Tannyelv-választás a kisebbségi régiókban: útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala Budapest.
- Csernicskó István (2009). *Az ukrajnai oktatáspolitikai a nyelvi asszimiláció szolgálatában. Korunk 2009/február 33-40.*
- Göncz Lajos (1995). *A tannyelv hatása a tanulók személyiség fejlődésére többnyelvű környezetben*. In: Kassai Ilona szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 65–81.
- Skutnabb-Kangas, Tove (1997). *Nyelv, oktatás és a kisebbségek*. Budapest, Teleki László Alapítvány, 6–7.